

Til kamp for Klods Hans, Fætter Mikkel, Askeladen, Pippi og alle de andre utilpassedes ret til meningsfyldt undervisning af Anders "Shagembe" Jørgensen

Vi ved det godt

Ved første øjekast kan det se ud som om, der i vores samfund er en stor bevidsthed om, hvor vigtig leg, kreativitet og sansemotoriske udfoldelser er for vores trivsel og børns udvikling.

Den teoretiske forskning har belyst, hvorledes vi består af flere intelligenser, eller kompetencer, som kun kan udvikles i et samspil - kompetencerne indbyrdes og i et samspil med omgivelserne.

Vores kultur & fritidsliv har længe betonet fysiske & kreative aktiviteter, på det seneste er selv erhvervslivet begyndt at tage musiske, kreative & sansemotoriske aktiviteter mere alvorligt. Både som salgsvarer og som værktøj i management og team-building.

I den pædagogiske verden er erfaringer med at give børnene kreative & musiske helhedsoplevelser - med udfordringer inden for et bredt spektrum af kompetencer - heller ikke nye. Vigtigheden heraf er heller ikke til diskussion. Og der er rigelige med positive praktiske erfaringer, med musiske & kreative projekter, ikke mindst i forhold til de (bogligt) marginaliserede.

Jeg har en omfattende erhvervs erfaring med pædagogisk praksis som pædagog & freelance kulturformidler i skoler & institutioner. Jeg har i 20 år arbejdet som underviser, artist & projektarbejder bl.a. med trommedans, historiefortælling, traditionel legetøj & værkstedsaktiviteter. Derved har jeg oplevet at de positive erfaringer, man normalt tillægger musiske aktiviteter som musik, drama & bevægelse i pædagogisk arbejde, i lige så høj grad bør tillægges mange af de legeaktiviteter og den kreative værkstedsproces, som er en uadskillelig del af **Traditionel Legekultur** - Dvs. børnenes egenkultur - almindelige menneskers ustoppelige kreativitet, som både består af sanglege, rim & remser, gemme-, fange- & boldlege og hjemmelavet legetøj. Gennem generationer har man lavet ting af hvad der nu var for hånden, også legetøj. Og de bedste lege og ideer er gået videre til de yngre søskende og næste generationer. Kun de erfaringer der virkelig holder, i flere betydninger, får lov til at leve. Og det er dér en stor del af børnenes "leg & læring" foregår - "livets læring". Det er i "Livsverdenen" omkring de små lege & spil, i gården, på vejen, mellem vennerne at de lærer om verdenen - lærer sig motorik, teknik, de sociale regler & rollespil.

Verdenslegetøj

Jeg har beskæftiget mig en del med **Traditionelt Legetøj** - Det som de fleste kender under betegnelser som - *Genbrugslegetøj*, - *U-landslegetøj*, - *Afrikansk-*, *Hjemmelavet-*, *Gammeldags-* eller *Træ-legetøj*. Som fællesbetegnelse benytter jeg også udtrykket **Verdenslegetøj**, (da de fleste legetøjs-udgaver & teknikker kan være svære at stedfæste og faktisk kendes over store dele af verden). Det er min klare konstatering at **Traditionelt Legetøj** giver en meget bred vifte af indfaldsvinkler til aktivitet, leg & læring, som derfor har store chancer for at nå alle børn, på et eller flere områder i en given børnegruppe. Det udgør et unikt pædagogisk redskab som kan bruges til meget mere end blot sløjdeundervisning (ikke at forklejne), bl.a. tema-undervisning som: Mekanik, fysik, lyd & instrumenter, gymnastik & drama, Den 3. Verden (& 4.) og gamle dage, for blot at nævne nogle oplagte emner, som kunne beriges af **Traditionel Legekultur**.

At udtænke en konstruktion - indsamle materialer - forme det med værktøj - sætte noget sammen - få det til at virke - og lærer at beherske den nødvendige motorik. Det er en hjørnesten i menneskets eksistentielt behov for bekræftelse. Vi har behov og vi har en ret til i vores opvækst, at gøre os erfaringer med at skabe, at forme, bygge og prøve os frem; og med det færdige produkt - at styre, løbe, ramme, beregne, konkurrere og samarbejde. Det er fundamentale menneskelige aktiviteter der ikke kan undværes i opbygningen af vores personlighed - vores fysik og vores sansemotoriske, rumlige, sproglige, logisk matematiske og vores sociale kompetencer.

Apartheid og sikkerhedssamfund

Den traditionelle legekultur er en kultur der er på vej ud, som efterhånden kun kendes af ældre mennesker.

Hvorfor er den det, hvis den har så store pædagogiske & didaktiske egenskaber.

Den er selvfølgelig trængt af moderne mediekultur & kommercielt legetøj. Men den er især trængt pga. vores institutionskultur. Jeg har erfaret, at mange børneinstitutioner og folkeskoler, enten har meget dårlige rammer & faciliteter (manglende alsidige værkstedsmuligheder, tumlerum & udendørs-arealer), eller direkte modstand mod lege- & værkstedsaktiviteter der nedfører højlydt, voldsom og grov-motorisk udfoldelse, som jo ofte er en vigtig del af værkstedsaktivitet og børns egen leg - ikke mindst drengenes.

Samtidig lægger samfundsinstitutionerne nu mere beslag på børnenes tid (& fritid). Børnene tilbringer flere og flere timer i kunstigt konstruerede, planlagte & voksenstyrede rammer, og har generelt svære end for f.eks. 50 år siden, ved at finde rum & tid til deres helt egen verden - på engen, i baggården, kælderen eller deres egen hemmelige hule.

Dertil har vores institutionskultur en betydelig faktor af grundlæggende strukturel karakter - Vi holder aldersgrupperne adskilt i årgange & aldersopdelte stuer. Vi praktiserer **APARTHEIT** i de danske skoler & institutioner - Alders-apartheid !!! Derved overskærer vi den traditionelle (børne-)kulturs livline, og legene bliver nu ikke længere givet videre til de yngre generationer. Det ved alle lærere/pædagoger, og det er nu på deres skuldre at hele ansvaret ligger. Børnene lærer f.eks. kun de sanglege som deres lærer & pædagog kan., og muligheden for at prøve en sav eller hammer drukner al for ofte i hensyn til sikkerhed & omsorg. I stedet smider man det, der skulle gøre børnene kompetente & stærke, ud med badevandet, hvorefter man må beskytte dem endnu mere. For til sidst at skulle sikkerhedsgodkende træerne i den nærmeste skov, pakke gadekæret ind i sikkerhedsnet & fjerne alle potentielle farlige

genstande. Sikkerhedssamfundet er på vej. Skole- & institutionsverdenen har tendens til at løse slige problemer med beskyttende (selvfølgelig), men også begrænsende forholdsregler, som yderligere indsnævre børnenes muligheder for at gøre sig erfaringer.

System- & livsverden

Institutionerne & skoler er en del af det Jürgen Habermas betegner som ”Systemverdenen”, som lider af det Max Weber betegner som ”*Modernitetens Jernbur*”, bemandet af ”*Specialister uden ånd*” – De mangler nogle af livsverdenens kvaliteter, blandt andet mht. omsorg, engagement, mangfoldighed og fleksibilitet. Det er ikke fordi at lærere & pædagoger er inkompetente, det er blot umenneskelig mange personer / roller / miljøer / spilleregler / stemninger de skal erstatte som rollemodeller, inden for professionelle, stive og systemtænkende rammer. Men det betyder ikke at der intet er at gøre ved det ! Passer/føl-ordninger - nogen steder kaldet *venskabs-kammerat* - mellem de ældre og yngste elever, som for øvrigt nu også findes på nogle folkeskoler, er blandt de tiltag som kunne modvirke de negative faktorer.

Samfundets boglige satsning & institutionelle styring af børnenes hverdag rammer de mest energiske, fysisk & praktisk begavede, eller sprogligt svage elever, f.eks. nydanskere - oftest drengene. Vi ved det godt alle sammen. Men aktuel offentlige debat & pædagogiske forskning, om problemerne med de store grupper af unger der falder gennem uddannelsessystemet, hænger slet ikke sammen med regeringens politiske satsning på boglighed og målbare præstationer allerede i de yngste klasser. Jeg har set utallige eksempler på børn (og voksne) som gennem længere fordybelse i kreative, musiske eller praktiske aktiviteter pludselig foretager et massivt personlighedsmæssigt, bogligt eller socialt gennembrud.

Klods Hans

Jeg ser *Traditionel Legekultur* som pædagogikkens Grimme Ælling eller Klods Hans som ufor skyldt har fået sat sit lys under en skæppe. Da man i sin tid startede skoler & børneasyls, har både menneskesyn & ressourcer været anderledes end nu. Det var ikke meningen at inddrage børnenes egen legekultur i institutionens rammer. Børnene kom jo netop for at lærer dét, de ikke kunne lærer i deres egen leg – boglig lærdom (og for at blive opbevaret & tilpasset). Den gang manglede børn ikke en fysiske, kreative og selvstændig legekultur, men skolekundskab & dannelse. Nu er det nærmest omvendt, nu er det legen, der er i underskud. Dannelsen er der nok mange der mener de stadig mangler, men det er en anden historie.

Nogen børn har det som Klods Hans & Askeladen, der kom på bølgelængde med prinsessen & fik det halve kongerige. De kan noget som ingen andre regnede med, men som kan forvandle ællingen til en svane, når de endelig får lov til at prøve kræfter med det de er gode til. Dem af dem det går godt for, er bl.a. de forholdsvis mange ufaglærte der ender som direktører og succesfulde igangsættere. Jeg er ikke i tvivl om at den andel kan forbedres betragtelig, hvis folkeskolen og institutionerne bliver bedre til at lærer af og indarbejde nogle flere af livsverdens kvaliteter og traditioner. Den *Traditionelle Legekultur*, udgør jo netop essensen af livsverdenens kreative & didaktiske erfaringer – Med mere *Verdenslegetøj* og beslægtede aktiviteter i skolerne er jeg overbevist om at Danmark både vil få flere & bedre uddannede direktører og igangsættere.

Legens Verden

LEGENS VERDEN er stor og pudsigt nok al for udforsket, især når det gælder *Traditionel Legetøj* og vidensindsamling med henblik på praktisk anvendelse. Derfor har jeg som specialeopgave under erhvervelse af en pædagoguddannelse koncentreret mig om at lave et ide- & værksteds-katalog med forslag til *Traditionelt Legetøj* og de aktiviteter der er knyttet dertil - dvs. fremstilling & brug - som kan benyttes i skoler og institutioner.

I specialet er, udover generelle betragtninger, anvist konkrete forslag og praktiske råd & tips til: - Hvad man kan lave, - Hvem (alder) man kan lave det med, - Hvordan man laver det, - Og hvordan det bruges, suppleret med instruktionstegninger og oplysninger relevante for værkstedsaktivitet med børn (materialer, værktøj, hjælpe- & sikkerhedsforanstaltninger).

Der er mindst 18 forslag til legetøj i kategorierne: Motorisk legetøj, (behændighedslegetøj, trilleværk & køretøjer); Snurre-effekter, Figurer & dukker; Lydeffekter & Instrumenter. Der er noget for en hver smag, fra alle verdenshjørner og for alle aldersgrupper fra 4 år og op. Effekter som også efter endt fremstilling, stiller udfordringer og kræver en fortsat aktiv fysisk og sansemotorisk indsats at bruge.

Der er forslag og eksempler på hjemmelavet legetøj fra hele verden: Mekaniske, finurlige & ”magiske” effekter, instrumenter & lydeffekter: - motorcykler, trillebånd, akrobatiske & dansende dukker - og mangfoldige udgaver af bolde & snurretoppe. Der er - afrikanske fodbolde af plastposer; - asiatiske svinginstrumenter; - indianernes ”hoppende tudse”; - en ”tippetop” dvs. en snurretop der slår kolbøtter; - og ”trilleværk”, dvs. en skubbe-stang med hjul, forsynet med div. mekaniske effekter, skrælle-effekter eller bevægelige figurer.

Materialerne er: Plast-beholdere af alle slags, engangs-plastflasker, plastposer, kapsler, skruelåg, korkpropper, tuschpenne, blikdåser, cykel-slange, ståltråd, træ, div. naturmaterialer mm. Legetøjs-ideerne er indsamlet på studierejser til Østafrika, rejser til Asien, på markeder og i butikker med håndværk fra Den 3. Verden, fra litteraturen, og gennem publikumskontakt.

. Der kan læses mere om både verdenslegetøj, trommedans & historiefortælling på følgende web-adresse: <http://www.shagembe.dk> – og på: <http://www.shagembe.dk/tekst.doc/semi-work/n-speciale/speci.udpluk.htm> – hvor man kan læse udpluk af specialeopgave om ” **TRADITIONELT LEGETØJ - Praktisk anvendelse**”.

På hjemmesiden er det kun udpluk der er tilgængelig, men link til hele specialet kan købes ved direkte henvendelse på shagembe@gmail.com eller tlf. 28 68 19 58 - www.shagembe.dk.